

□ Helsingissä oli syyskuun puolivälissä kuuden vuoro-
kauden jakso, jolloin kaupunkikaasu aiheutti kaupungin
palolaitokselle seitsemän kaasuhälytystä. Niistä kaksi
johti päivittäisiä tilanteita laajempiin pelastustoimiin.

□ Palopäällikkö Rainer Alho selostaa seuraavassa lyhy-
esti pelastustoimia ja pohtii sen jälkeen eräitä tilantei-
den johdosta esille tulleita seikkoja.

Palopäällikkö Rainer Alho

Helsingin kaupungin palolaitos

Sarja kaasuonnettomuuksia ja -vaaratilanteita Helsingissä

Yleistä

Helsingin kaupungissa on edelleen käytössä jo viimevuosisadalla perustettu kaupunkikaasun jakelujärjestelmä. Kaupunkimme on säästynyt koko kaasukauden ajan ilman mainittavampia kaasun aiheuttamia onnettomuuksia. Kaupunkikaasu on melko turvallista eikä se oikein käytettynä olisi periaatteessa vaaraksi vastaisuudessakaan.

Kaasuverkostomme pääosa ja osa kulutuslaitteista ovat kuitenkin yli-ikäisiä ja kaipaavat uusimista. Lisäksi itse kaasun tuotannon jatkaminen vaatisi myös eräitä uudistuksia. Kun kaasun tuotanto lisäksi on taloudellisesti tappiollista on Helsingin kaupungin Energialaitoksen piirissä harkittu mahdollisuutta luopua vaihteittain kaupunkikaasun käytöstä. Sanomattakin on selvää, että palolaitos olisi tyytyväinen jos kaasusta päästäisiin ajan mittaan eroon. Kantakaupungin vanhat rakennukset kaipaavat lähiaikoina sekä sähkö- että kaasujohtojen peruskorjausta. Tämä on

tarpeen muun muassa palo- ja henkilöturvallisuuden kannalta. Vaiheittainen luopuminen kaasusta säästäisi taloyhtiöt kahden erillisen energiajärjestelmän vaatimilta peruskorjauksilta. Eräitä muita näkökohtia kaasusta luopumisen puolesta on myös olemassa, mutta kokonaisuutena ottaen kyseessä on varsin monitahoinen energiapolitiittinen kysymys.

Kaasukeskustelu sai äskettäin ylimääräistä vauhtia kun Helsingissä sattui 14.—19. 9. 1981 välisellä viikolla kaupunkikaasun johdosta normaalia useampia onnettomuuksia ja vaaratilanteita. Yhteensä seitsemästä palolaitoksen kaasuhälytyksestä kaksi johti päivittäisiä tilanteita laajempiin pelastustoimiin.

Käsitellen seuraavassa kahta viimeksi mainittua tilannetta. Muut olivat palolaitoksen näkökulmasta tavanomaisia. Heti alkuun on todettava että koko tapahtumasarjassa oli säännönmukai-

sesti kysymys joko tahallisesta tai tuotamuksellisesta (huolimattomuus) onnettomuuden aiheuttamisesta. Mikään ”kaasukatastrofi” ei vielä näillä näkyillä uhkaa pääkaupunkia itse järjestelmän johdosta, mutta ihminen voi sellaisen onnettomissa olosuhteissa aiheuttaa. Siksi meidän palomiesten on otettava vakavasti kaikki vaaratekijät.

Kummastakin tilanteesta laadittiin onnettomuuspaikan johtoelimen toimesta tarkka toimenpidemuistio sekä toimintaselosteet. Näiden referointi veisi kuitenkin liikaa palstatilaa antamatta kuitenkaan lukijalle vastaavaa katetta. Päätoimittaja *Katajamäen* oikeutettu lähtökohta saada raportti tapahtumista nopeasti lehteen ei myöskään ole sallinut perusteellista paneutumista asiaan. Siksi tyydyn seuraavassa verraten lyhyeen tapahtuman kuvaukseen ja otan sen sijaan esille eräitä tilanteiden johdosta esille tulleita ajatuksia.

OPERAATIO TARKK'AMPUJANKATU 10

Toimintaselostemme n:o 1942/81
Osoite: Asuintalo Tarkk'ampujankatu 10
Aika: 14. 9. 1981 kello 22.02
Ilmoitus: ”Tapahtunut jonkinlainen räjähdys asunnossa”

Alkutilanne

Maanantaina 14. 9. 1981 kello 22.02 vastaanotti Helsingin palolaitoksen hälytyskeskus useita ilmoituksia osoitteessa Tarkk'ampujankatu 10 tapahtuneesta räjähdyksestä. Operatiivisen perusohjeiston mukaisesti hälytettiin kohteeseen I asteen peruslähtö: vuoromestari

(P4), kaksi sammutusyksikköä, konetikkasyksikkö sekä sairausauto. Jatkuvien ilmoitusten johdosta täydensi hälytyskeskus peruslähtöä toisella konetikasyksiköllä ja sairausautolla. Lääkäriampulanssi oli toisessa hälytystehtävissä, josta se ei voinut irtaantua, eikä sen vuoksi ollut välittömästi käytettävissä.

Vuoromestarin suorittaman tilannetiedustelun perusteella selvitettiin kohteeseen kolme työsuihkua sekä aloitettiin sammutus- ja pelastustoiminta. Todettuaan onnettomuuden laajuuden pyysi vuoromestari *Arokanto* hälyttämään paikalle myös päivystävän palomestarin (P3), jona toimi jaospäällikkö *Matti Vilkki*. Alkutilannetta ja toimenpiteitä Vilkki kuvaa seuraavasti:

”Ensinäkemän perusteella, jo ennen varsinaiseen kohteeseen menoani, määräsin kohdekiinteistön ja molempien viereisten kiinteistöjen kaasu- ja vesipääsulut suljettavaksi.

Tilanne paikalla oli melko poikkeava: Katu oli parin sadan metrin matkalta täynnä lasinsiruja, takapihan täytti ylhäältä pudonnut sortumakasa, osa rakennuksen pihanpuolisesta ulkoseinästä oli kadonnut, vesikatto oli monen sadan neliömetrin alalta romahtanut alaspäin, ullakolta nousi savua useasta palopesäkkeestä, palomiehet avustivat loukkaantuneita ihmisiä ulos ja ylimmän kerroksen ikkunoissa oli apua huutavia ihmisiä.

Määräsin välittömästi suoritettavaksi II hälytysasteen, johon kuului kaksi sammutusyksikköä, johtokeskusauto, sairausauto sekä nostolava-auto. Rakennuksen räjähtäne-

Kalevi Keski-Korhonen

Onnettomuuden sijaintipaikka

seen osaan päästyäni totesin ylimmässä kerroksessa laajan sortumakerrostuman, useita reunasortumia sekä uhkaavia siirtymiä kantavissa rakenteissa sekä pienehköjä palonalkuja. Tämän vuoksi ja koska lisäräjähdyksen uhka oli mahdollinen, annoin poliisille ja saapuneille lisäyksiköille käskyn rakennuksen asukkaiden evakuoimiseksi sekä asuntojen tarkistamiseksi. Samanaikaisesti jatkettiin jo aloitettua loukkuun jääneiden uhrien irrottamista, kadonneiden etsimistä ja nostolavakaluston avulla tapahtuvaa ihmisten pelastamista ikkunoista.

Koska ylin asuinkerros pihan puolelta oli kokonaisuudessaan poissa ja vesikatto romahtanut, oli ensivaikutelmana ullakkotilassa tapahtunut räjähdys. Tämä aiheutti osaltaan aluksi virheellisen käsityksen räjähdysten syystä. Ullakolla ei normaalisti ole kaasunkäyttölaitteita, joten muut mahdollisuudet tuntuivat räjähdysten syinä todennäköisimmiltä. Tämä päätelmä, samoin kuin se, että räjähdysten voima oli ollut suunnaton ja ettei kohteessa todettu lainkaan kaasunhajua tukivat senhetkistä käsitystä alkutilanteessa.

Määräsin vuoromestarin johtamaan tapahtumakohteessa suoritettavaa sammutusta ja raivaustyötä sekä ilmoitin itse johtavani kokonaistoimintaa. Tämän jälkeen saapui päivystävä palopäällikkö paikalle, ja annoin hänelle tilanneilmoituksen".

Onnettomuuspaikan johtolin perustetaan

Saavuttuani paikalle sain edellä jo mainitun, johtojärjestelmämme mukaisen tilanneselvityksen päivystävältä palo-

Räjähdykskohde pihan puolelta. Painevaikutuksen voimaa kuvaa pihanpuoleisten naapurirakennusten ulko-ovien vauriot. Mainittakoon, että paineaallon suunnassa noin kahden kilometrin päässä sijaitsevalla Munkkisaaren väliaikaisella paloasemalla kuultiin räjähdys vaikka välillä on useita korkeita rakennuskortteleita.

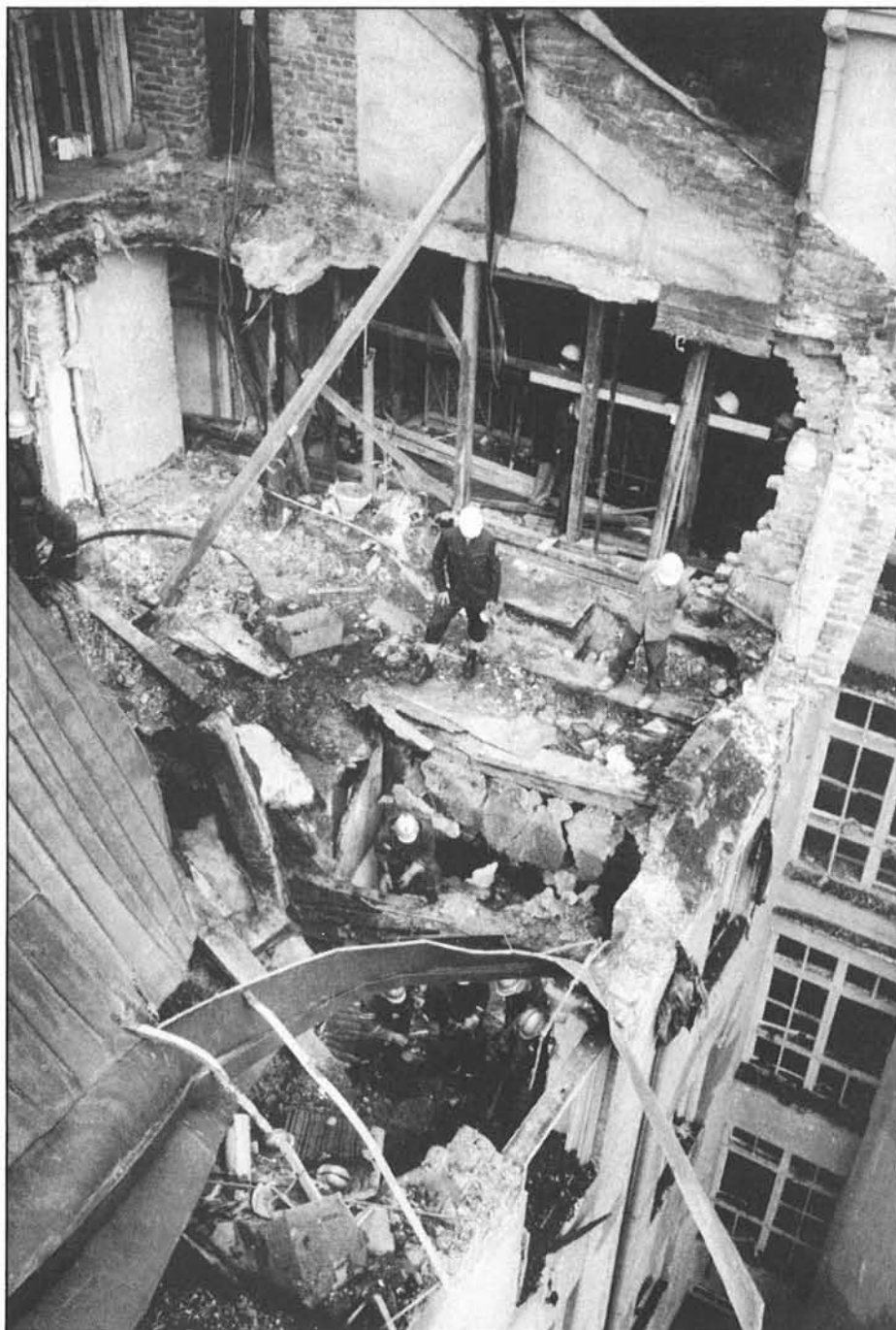
mestariilta, käskin hänen jatkaa johtamistoimintaa varsinaisella kohdealueella ja varmistin johtokeskusauton hälytyksen. Sitä odotellessani perehdyin lähemmin tilanteeseen haastatteleamalla oman väen ohella muun muassa eräitä ulkopuolisia sekä onnettomuudesta selviytyneitä asukkaita. Johtokeskusauton (10) saavuttua määräsin sille paikan riittävän kaukaa vaara-alueesta. Puhelin- ja muut yhteydet rakennettiin rutiiinomaisesti muutamassa minuutissa. Johtokeskusauto oli toimintavalmis noin kello 22.45, jolloin perustin siihen johtopaikkani. Onnettomuuspaikan johtoelein toimi sittemmin tässä paikassa koko pelastustoiminnan ajan aina seuraavan päivän iltaan saakka.

Pelastustoiminnan päälinjat

Räjähdysonnettomuudelle tyypillinen nopea ja vaativa alkutilanne hoidettiin ripeästi tavanomaisessa järjestyksessä. Yhteensä 6 loukkaantunutta oli toimitettu sairaalaan tilanteen alkuvaiheessa. Tämän jälkeen tilanne vakiintui ja alkoi etsintävaihe, jota vaikeutti ilmeinen sortumavaara. Uusien räjähdysten mahdollisuus oli tällöin voitu jo poissulkea muun muassa jatkuvan kaasunmittaustoiminnan tuloksena. Varmistukseemme havaitsemistamme sortumaristeistä ja saadaksemme asiantuntija-apua rakenteiden tukemisessa kutsuttiin paikalle edustajia kaupungin rakennusvalvontavirastosta ja rakennusvirastosta. Viimeksi mainitulle annettiin tehtäväksi suorittaa sortumavaaran torjumiseksi tarpeelliset rakenteiden tukemistoimet. Yhteistyö kummankin viraston kanssa oli tuloksellista.

Poliisin suorittamien tiedustelutoimien tuloksena voitiin etsintä- ja raivausvaiheessa toimenpiteet keskittää kahden kadonneen henkilön löytämiseksi. Raivaus ja etsintä edistyivät sitä mukaa kuin rakennusviraston ja palolaitoksen henkilöstö sai yhdessä tuetuksi sortumavaaran alaiset rakenteet. Etsintä-, raivaus- ja tukemistoimien tuloksena löydettiin molemmat kadonneet henkilöt 15. 10. 1981 iltaan mennessä. Kummankaan hyväksi ei enää ollut tehtävissä mitään. Molemmat uhrin olivat murskautuneet raskaiden massojen alla. Todellisesta sortumavaarasta huolimatta saatettiin koko pelastusoperaatio loppuun ilman tapaturmia, mitä on pidettävä hyvänä suorituksena.

Tilanne oli palolaitoksen johdon ja valvonnan alaisena aina 16. 9. 1981 saakka, jolloin vastuu jatkotoimista siirrettiin muille osapuolille siten kuin myöhemmin kerrotaan. Operaation johtamiseen osallistui eri vaiheissa aikaisemmin mainittujen Arokannon ja Vilkin ohella I apulaispalopäällikkö Grönmark, palomestari Järvinen, jaospäällikkö Nurmio ja palomestari Rajala sekä allekirjoittanut.

Palo- ja rakennusmiehet suorittamassa raivaus-, etsintä- ja rakenteiden tukemistoimia. Taustalla tuettuja seinä- ja välipohjarakenteita. Etualalla palomiehet raivaustehtävässä.

Lehtikuva Oy.

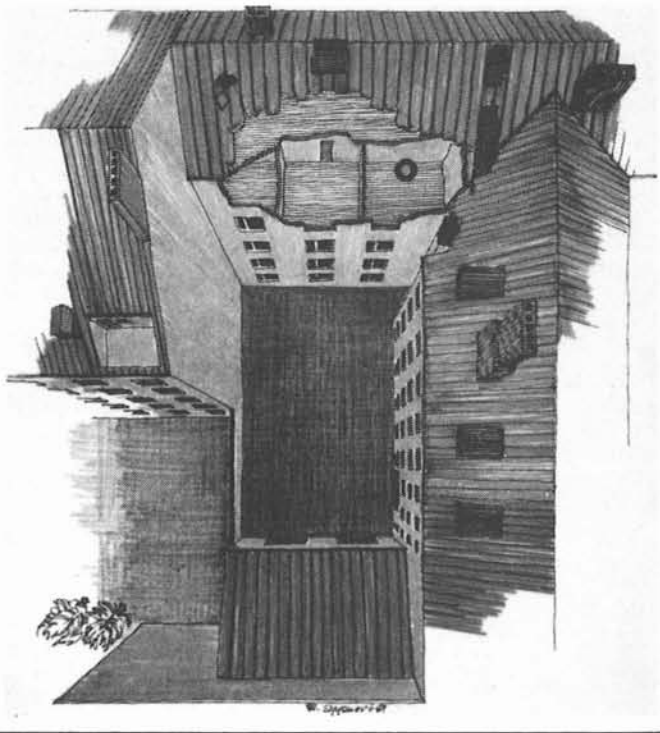
Eräitä johtamistoimia ja pohdintaa niiden tiimoilta

Operaation irrottaminen itsenäiseksi kokonaisuudeksi

Koska kyseessä oli helsinkiläisen luokituksen mukaan päivittäistä suurempi, keskisuuri onnettomuus, jonka vaatimat toimet tulevat kestäämään yli vuorokauden ja sitoivat runsaasti voimavaroja, päätin määrätä tämän operaation irroitettavaksi muusta toimintavalmiudesta. Samalla käskin kutsua palveluk-

seen toisen päivystävän palomestarin (P30), johon tehtävään saatiin nopeasti operatiivisen jaoksen päällikkö Pekka Ennevaara. Hän sai tehtäväkseen huolehtia valmiuden järjestelystä ja ylläpidosta sekä toiminnan johtamisesta muissa samanaikaisissa tilanteissa. P30 (Ennevaara) ryhmitti saamansa tehtävän mukaan asemien valmiuden uudelleen hälyttämällä sopimuspalokuntia valmiuteen sekä suorittamalla sisäisiä valmiussiiroja. Tämä menettelytapa on havaittu oikeaksi ja sitä noudatetaan

Räjähdyksen paine vaikutus suuntautui pihan puolelle. Tarkk'ampujan kadun puoli jäi lähes vaurioitumattomaksi. Arvioitu räjähdyspaikka on merkitty ympyrällä. Piirroksessa piha puhdistettu räjähdysjäljistä.

Kello 22—01 välinen aika on tässä suhteessa kriittinen. Siksi on toimittava nopeasti, jos aiotaan tiedottaa. Me haluamme antaa tietoja muun muassa siksi, että myös yleisöllä on tärkeä asema pelastusoperaatioita ajatellen. Palokunnilla ei toimintansa luonteen johdosta useinkaan ole erityistä tarvetta salata tietoja. Tilanne on miltei päinvastainen poliisin kohdalla. Poliisilla voi olla sekä tutkinnallisia että taktisia syitä siirtää tiettyjen asioiden julkistamista. Palokunnan ja poliisin intressien sovittaminen on tässä asiassa joskus pulmallista. Sanomattakin on selvää, että poliisin näkökohdat on otettava huomioon myös palokunnan taholla.

Ajankohdan huomioon ottaen katsoimme tärkeäksi järjestää onnettomuusalueelle sankoin joukoin ilmaantuneille tiedotusvälineiden edustajille tiedotustilaisuuden jo kello 23.00 eli vajaan tunnin kuluttua räjähdyksestä. Tiedotustuloksemme eivät vielä olleet täysin valmiit, joten jouduimme vaativaan tilanteeseen. Kaupungin sydämessä oli sattunut voimakas räjähdys, ihmisiä oli vammautunut ja useita oli kadoksissa.

Erilaiset huhut liikkuivat yleisön piirissä. Lisäksi saimme ilmoituksia muista samanaikaisista räjähdyksistä lähi-alueella. Nekin oli tutkittava.

Tilanne vaati taktisista syistä pelastustoiminnan johdon kiireellistä kommenttia tapahtumista. Se annettiin jo kello 23.00 ensimmäisessä tiedotustilaisuudessa johtokeskusautossamme. Tilannearvio ja myös arvio räjähdysten syistä oli tärkeä yleisön kannalta. Räjähdysten syyn osalta arviomme on myöhemmin osoittautunut virheelliseksi, mutta haluan korostaa, että kantamme oli julkaisuhetkellä täysin perusteltu. Yhtäkaikki — lehdistö saattoi välittää nopeasti tuoreet tiedot ja haastattelut onnettomuudesta, millä oli kokonaisuuden kannalta erittäin tärkeä merkitys. Tiedotustoiminta ei toki rajoittunut tähän, vaan tilaisuuksia järjestettiin vielä 15. 9. -81 kello 00.01, 02.00, 06.00, 10.00 kaikki johtokeskusautossa ja kokoamatilaisuus kello 16.00 Keskuspaloasemalla.

Tärkeä tiedotuksen kohderyhmä on talon asukkaat. Joko kokonaan tai osittain kotinsa menettäneiden sekä evakuoitujen asukkaiden asema on ankea. Heille on voitava antaa tietoja ja järjestää mahdollisuuksien mukaan myös valvottuja käyntejä kodeissaan. Näin myös meneteltiin. Lisäksi järjestettiin läheisessä seurakuntatalossa palolaitoksen johdolla tiedotustilaisuuksia asukkaille ja talon johdolle. Näissä arvioitiin muun muassa mahdollisen paluun ajankohtaa, korjaustoimia, vaaratekijöitä jne. Asukkaiden käyttäytyminen oli kaikissa tilanteissa mallikelpoista vaikka monilla oli kannettavanaan raskaita murheita ja huolia.

Helsingissä yleisesti. Mainittakoon, että samanaikaisia tilanteita oli useita ja ne hoidettiin kuten olin käsenyt puutumatta Tarkk'ampujankadun operaatioon sidottuihin voimiin. Lähtökohtana onkin pidettävä, että keskisuuren onnettomuuden johtotehtävissä toimiva päällystö ei parhaimmillaankaan voi hallita samanaikaisesti alkaneen operaation ja muiden samanaikaisten tilanteiden ohjausta.

Tiedustelusta

Tiedustelun merkitystä ei voida liiaksi korostaa. Yleisenä periaatteena voidaan pitää, että tiedustelun tulee olla jatkuvaa eikä sitä koskaan ole liikaa. Tiedustelun perustan muodostaa aistihavainnoin onnettomuusalueella syntynyt alkuvaiheen tilannekuva. Puheena olevassa tilanteessa suoritti vuoromestari Arokanto alustavan tiedustelun. Sitä täydensi päivystävän palomestarin Matti Vilkin käynnistämä jatkuva tiedustelutoiminta. Arvokkaita tietoja saatiin oman väen havaintojen lisäksi poliisilta, yleisöltä, onnettomuuden uhreilta j.n.e. Aistihavainnoin suoritettua tiedustelua täydennettiin kaasunmittauksella eri pisteissä. Tästä huolehti tehtävään erikoistunut pelastussukeltajaysikkö 27. Myös rauniokoiria kokeiltiin, mutta ilman mainittavampia tuloksia. Olosuhteet koiran toiminnalle tämän tyyppisessä tilanteessa eivät ole parhaat mahdolliset.

Tiedusteluvastuuta tulee jakaa oman väen ohella myös muille. Erityisesti on

korostettava poliisin asiantuntemuksen ja rutiinin hyväksikäyttöä erällä tiedustelun osa-alueilla. Nyt puheena olevassa tilanteessa annettiin poliisin tehtäväksi selvittää onnettomuuskohteessa räjähdyshetkellä olleiden henkilöiden lukumäärä sekä esittää arvio siitä montako henkilöä on kadoksissa.

Poliisi esitti jo vajaan tunnin kuluva alustavan arvion kadonneista. Se, sekä hetken päästä saatu täsmennetty arvio pitivät hyvin paikkansa. Poliisi tiesi jo tuolloin myös kadonneiden henkilöllisyyden. Edellä olevan perusteella pidän tärkeänä, että poliisilta pyydetään virka-apua mainitussa tarkoituksessa jo tilanteen alkuhetkillä. Poliisi voi tukea pelastustoiminnan johtoa monilla muillakin tavoin, joihin en tässä puutu. En tällöin tarkoita liikenteen ohjausta ja eristystoimia, jotka kuuluvat poliisille.

Tiedottamisesta

Voimakas räjähdys pääkaupungin ydinkeskustassa asettaa pelastustoiminnan johdolle monia vaatimuksia. Tapahetuma-aika asettaa omat vaatimuksensa erityisesti tiedottamisen suhteen.

Räjähdys sattui kello 22.02 eli ajankohtana, jolloin kaikki tiedotusvälineet vielä voivat välittää viimekäden tietoja, mutta eivät kauan. Palolaitoksella on hyvät yhteydet tiedotusvälineisiin ja tunnemme myös niiden toimintaperiaatteet. Kun tietty "deadline" (määräaika) on ylitetty ei juttu enää ehdi lehtiin tai sähköisiin tiedotusvälineisiin.

Tilanteen hallittu siirtäminen pelastustoiminnasta jälkivartiointiin ja siitä edelleen kiinteistön omistajan vastuulle.

Vastuu pelastustoiminnan johtamisesta kuuluu paloviranoamisella paloviranomaiselle. Pelastustoiminnasta ja sen kustannuksista vastaa kunta. Jälkiräiväys ja vartiointi kuuluu omaisuuden omistajalle. Siirtyminen pelastustoiminnasta jälkiräiväykseen on sekä taktinen, tekninen että taloudellinen ratkaisu. Lainaan tähän suoraan sopivan tekstiosan julkaisustani Palo- ja pelastus lainsäädäntö, kappale 4.3.4.6 s. 176. "Kuten aikaisemmin todettiin, on sammutus- ja pelastustoimintaa johtavan viranomaisen asiana ratkaista, milloin varsinaisesta sammutus- tai pelastustoiminnasta siirrytään jälkiräiväykseen ja -vartiointiin. Varsinainen sammutus- ja pelastustoiminta kuuluu aina kunnallisen palokunnan tehtäviin. Sen sijaan on omaisuuden omistajan tai haltijan pidettävä huolta jälkiräiväyksestä ja vartioinnista. Edellä oleva merkitsee sitä, että kunnan palo- ja pelastustoimen kustannuksella tapahtuva, omaisuuden omistajalle maksuton sammutus- ja pelastustoiminta on siis teknisten ja taktisten näkökohtien ohella myös tärkeä taloudellinen merkitys. Hänen ratkaisustaan riippuu kuinka kauan toimintaa jatketaan kunnan kustannuksella ja milloin vastuu siirtyy omaisuuden omistajalle. Varsinaisen sammutus- ja pelastustoiminnan sekä toisaalta jälkiräiväyksen ja -vartioinnin välinen raja on siis tärkeä myös tässä mielessä.

Toimintaa johtava viranomainen on vastuussa siitä, että varsinaista sammutus- ja pelastustoimintaa seuraavat varmistustoimenpiteet tulevat asianmukaisesti suoritetuiksi. Ennen palo- tai onnettomuuspaikalta poistumista on omaisuuden omistajalle, haltijalle tai näiden edustajalle selvästi ilmoitettava vastuun siirtymisestä heille. Johtavan viranomaisen asiana on varmistua siitä, että kyseinen velvollisuus myös täytetään. Niissä tapauksissa, joissa omaisuuden omistaja tai haltija ei asunnassa tai häntä ei tunneta taikka hän ei kykene tai halua pitää huolta jälkiräiväyksestä ja vartioinnista, jää siitä huolehtiminen paloviranomaisten tehtäväksi. Tällöin kunnalla on oikeus saada korvaus näistä toimenpiteistä johtuneista kustannuksista. Todettakoon vielä, että jälkiräiväyksen- ja vartioinnin voi viranomainen toimituttaa palokunnan ulkopuolisella joko yksityisellä tai kun-

nallisella työvoimalla ja kalustolla, josta johtuvat kulut peritään aikanaan omaisuuden omistajalta tai haltijalta."

Kun viimeiset kaksi kadonnutta löydettiin 15. 9. 1981, toinen aamupäivällä ja toinen illan suussa vaikeiden tukemis- ja raivaustöiden jälkeen, pidin johtokeskusautossa neuvottelun tarkoituksella antaa käsky menettelystä, jolla jatkotoimet siirtyvät joustavasti oikeille tahoille. Pelastusteknisessä mielessä tilanne oli selvitetty ihmisten osalta. Osa oli pelastettu, osa evakuoitu ja kaksi kadonnutta löydetty kuolleena. Palonallut oli sammutettu ja välittömästi sortuman uhkaamat rakenteet oli tuettu. Palolaitos oli tehnyt tehtävänsä. Kenelle edelleen vaarallisessa tilassa, tyhjänä ja poliisin vartioiduna oleva vaurioitunut rakennus oli luovutettava? Perjantai-illan operaatiokierroksen perusteella katsoin tarpeelliseksi huolehtia siitä, että Rakennusvalvontavirasto ottaa valvontavastuun tilapäisesti tuettujen ra-

kenteiden turvallisuudesta. Koska rakennus vielä aiheutti "yleistä vaaraa" katsoin myös poliisin olevan velvollinen valvomaan rakennuksen ja sen ympäristön eristämistä siihen saakka kunnes taloyhtiö vakuutusyhtiönsä kautta ryhtyy jälkiräiväykseen ja korjaustoimintaan. Mainittakoon, että talon vakuutusyhtiö Sampo+tarmo oli jo pelastustoiminnan kestäessä yhteistyössä palolaitoksen kanssa ja valmisteli jo tässä vaiheessa alustavia korjaus- ja raivaussuunnitelmiaan.

Lopuksi huomautin siitä, että tilanteiden vakiinnuttua pelastustoiminnan johtajalla on yleensä riittävästi aikaa antaa tärkeimmät toimintakäskyt kirjallisina. Tätä aikaisemminkin käyttämämme menettelytapaa sovellettiin jälleen hyvin tuloksin. Päättänkin tämän operaation pohdinnan liittämällä oheen tilanteen päättymistä ja sitä seuraavaa vastuunjakoja koskevan operatiivisen käskykirjeeni.

Räjähdysonnettomuus talossa Tarkk'ampujankatu 10

Päätös pelastustoimien päättymisestä kohteessa

Jakelussa mainituille

Eilen 15. 9. 1981 kello 21.20 onnettomuuspaikalla johtokeskusautossa pidettyyn neuvotteluun ja siihen liittyvään tarkastuskierrokseen viitaten ilmoitan, että palo- ja pelastustoimesta annetun lain tarkoittama toiminta kohteessa päättyy tänään kello 10.00. Edellä olevasta johtuu, että

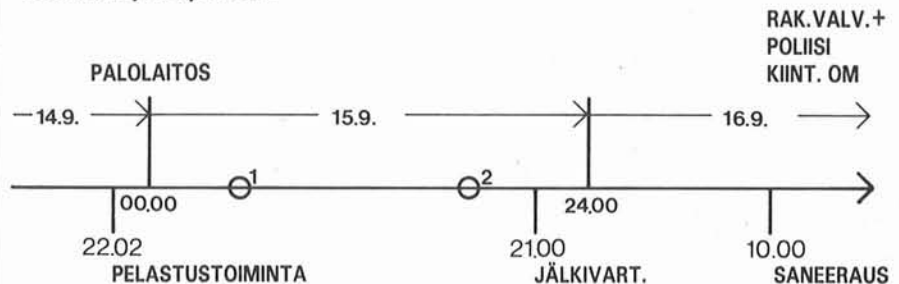
Samalla totean, että kaikki tähän saakka suoritettujen toimenpiteet, rakennuksen tukemis- ja vahvistamistoimien, on suoritettu pelastustoiminnan osana ja allekirjoittaneen määräyksestä. Tästä syystä ne katsotaan kaupungin lakisääteisiin tehtäviin kuuluviksi. Tästä eteenpäin tapahtuu toiminta kiinteistön omalla kustannuksella.

Rainer Alho

- vastuu rakennuksen turvallisuudesta ja sen ehkä vielä vaatimista toimista siirtyy rakennusvalvontavirastolle.
- vartiointi ja muut turvallisuuskysemykset hoidetaan normaalissa järjestyksessä poliisin toimesta.
- kiinteistönomistajan tulee edellä mainittujen viranomaisten kanssa yhdessä huolehtia jatkotoimista tilanteen saattamiseksi normaaliksi.

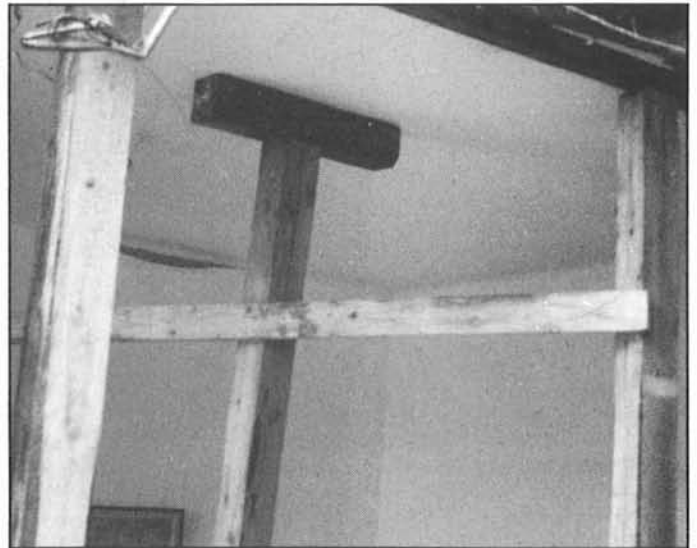
Jakelu:
Rakennusvalvontavirasto
Poliisilaitos
Taloyhtiö Tarkk'ampujankatu 10
Rakennusvirasto
Energialaitos
Vesilaitos
Huoltovirasto, Huoltotsto 1
Palolaitos, P3, P4, HAKE

Toiminnan aika-akseli tilanteessa Tarkk'ampujankatu 10. syyskuu 1981. 0¹ nainen löydetty, 0² mies löydetty. Kello 10.00 palopäällikön määräys 16. 9. 1981 pelastustoiminnan päättymisestä

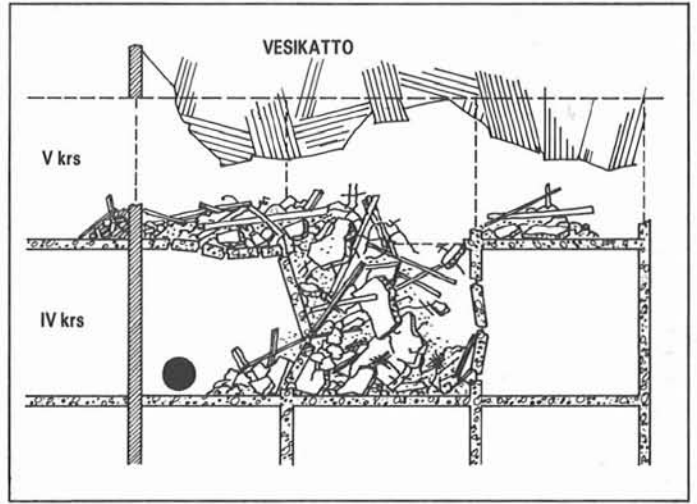
Päivystävä palomestari ja rakennusviraston edustaja tarkastamassa vahvasti tuettuja sortumavaaran alaisia rakenteita. Tukirakenteiden yläpuolella oleva tiilirakenteinen hormisto oli eräs uhkaavimmista kohdista. Se tuettiin myös vaakasuorassa suunnassa vyöttämällä vaijereilla.

Yksityiskohta välipohjan tukirakenteista neljännessä kerroksessa.

Tiedotustilaisuus 15. 9. 1981 klo 10.00 johtokeskusautossa. Tilanetta selostaa päivystävä palomestari Osmo Nurmio. Vasemmalla komisario Esko Peltola ja oikealla päätoimittaja Juhani Katajamäki. Etualalla johtokeskusauton miehistöä. Taululla tilanteen aikainen asemapiirros onnettomuusalueesta. Kuva. Pressfoto.

Päivystävän palomestarin Matti Vilkin periaatepiirros onnettomuuskohteesta erityisesti etsintöjen painopisteessä. Molemmat onnettomuuden kuolonuhrit löytyivät kuvatulta alueelta. Sortuman vieressä (pallo) pelastuivat lähes naarmuitta nainen ja muuttaman viikon ikäinen lapsi.

OPERAATIO HÄMEENTIE 82—84

Toimintaselostemme: N:o 1972/81
Osoite: Hämeentie 82—84,
Raitiovaunuhalli
Aika: 14.20
Ilmoitus: Räjähdyksen kaasuputkistossa

Alkutilanteen johtamistoimien ennen allekirjoittaneen saapumista paikalle selostaa vuoromestari (P4) *Veikko Kylänpää*:

”Hälytyskeskus lähetti kohteeseen ilmoituksen perusteella hälytysohjeen mukaiset peruslähden yksiköt: vuoromestari (P4),

kaksi sammutusyksikköä (11 ja 401), pelastusyksikkö (15), sairaankuljetusyksikkö (192), ja lääkäriambulanssi (195). Lisäksi hälytettiin samanaikaisesti poliisi sekä energialaitoksen kaasupäivystysryhmä. Palokunnan ensimmäiset yksiköt saapuivat onnettomuusalueelle kello 14.24. Opastuksen puuttuessa yksiköt ajoivat aluksi vaunuhallin sivulla keskikohdalla sijaitsevalle sisäänkäynnille n. 100 m ohi varsinaisen onnettomuuspaikan. Opastuksen saatuaan yksiköt olivat paikalla kello 14.25. Nopean tiedustelun tuloksena sain tapahtumista ja tilanteesta seuraavan kuvan:

HKL:n viemäryömaalla ratapihan länsipuolella puistoalueella oli traktorikaivinko-

ne vaurioittanut ø 80 mm:n kaasuputkea saaden aikaan kaasuvuodon kolhaisukohdan sekä kauemmaksi maan sisään ratapihan alle. HKL:n työnjohtaja oli hälyttänyt kaasuvuodon johdosta energialaitoksen kaasuryhmän paikalle. Kaasuryhmän tultua paikalle oli ratapiha halliin ajettavan kaivonkannen ylittäneen raitiovaunun kipinöinti aiheuttanut kaasuräjähdyksen. Räjähdyksen jälkeen HKL:n radiokeskus hälytti palokunnan. Paikalla näin kaksi vaurioitunutta kaivoa ja totesin pienehköjä räjähdysisiä,

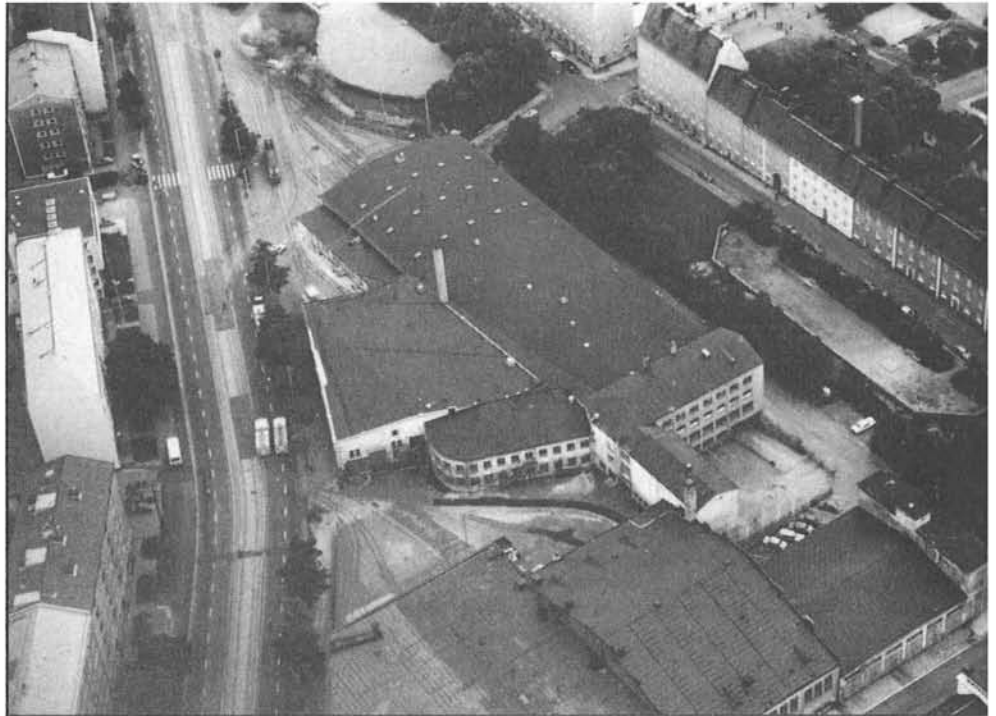
jotka vavisuttivat maata ja pölläyttivät hiekkaa ilmaan ja viemärikaivannossa lapi-oivien kahden kaasuryhmän miehen päälle. Ilmassa oli selvästi havaittava kaasuhaju. Tulta ei ollut havaittavissa. Kaasuryhmän työnjohtaja putkimestari *Timo Toivonen* oli poistumassa paikalta noutamaan kaasuputkistokarttoja. Viemärikaivannon reunalla olevan traktorikaivurin moottori kävi.

Edellä kerrotun perusteella käskin:

- Kuljettajani mittaa räjähdysvaaramittarilla kaivoista ja ratapihalla räjähdysvaaran.
- Traktorikaivurin moottori pysäytettävä.
- Ratapihan ajojohtimet erotettava virtapiiristä.

Päivystävä palomestari (P3) *Kalevi Laakso* saapui paikalle kello 14.26. Hän käski eristää vaara-alueen, joka käsitti ratapihan hallin edustalla, Hämeentien vaunuhallin puoleisen jalkakäytävän ja viemärikaivannon ympäröivän puiston Hauhontielle asti. Mittaus osoitti räjähdyskelpoista seosta kaivoissa. Putkimestari Toivonen saapui paikalle takaisin mittapiirustusten kanssa ja selvitti aikomansa toimenpiteet vuodon tyrehtyttämiseksi. Paikalla tapahtui jatkuvasti pienehköjä räjähdysisiä n. 3—4 räj./min. Kello 14.30 räjähti vähän voimakkaammin, minkä seurauksena viemärikaivantoon vuotava kaasu jäi palamaan ikuisena liekkiä. P3 poistui vaunuhalliin antamaan puhelimitse palopäällikön pyytämää tilanneselostusta. Kaasulaitoksen miehet kaivoivat traktorikaivurin avustamana kaasuputken näkyviin viemärikaivannossa vauriokohdan Hauhontien puolelta, katkaisivat ja tulppasivat putken. Kaasuntulo Hauhontien suunnasta loppui kello 14.35. Hämeentien suunnasta tuleva kaasu paloi edelleen, myös räjähdyksiä tapahtui edelleen muutama minuutin välein. Neuvottelin jatkotoimenpiteistä putkimestari Toivosen kanssa

Onnettomuuspaikan sijainti.
Piirros palomestari Jouko Järvinen

Liikenneongelma on toissijainen kun kyseessä on kaasuvaaratilanne kaupungin sydämessä. Eristysalue oli laajimmillaan kello 15.20 käsittäen alueen Vellamonkatu—Hauhontie—Sturenkatu. Ilmakuva osoittaa alueen eristämiskäskyn toteutuneen erittäin hyvin.

Kuva: Lehtikuva Oy.

ja sovimme, että kaasuputki kaivetaan esiin Hämeentien toiselta puolelta jalkakäytävältä ja että sähköpäivystäjä kaapelikarttoineen hälytetään paikalle ennen kaivutyön aloittamista. Kello 14.45 saapuivat onnettomuuspaikalle palopäällikkö *Alho*, I apulaispalopäällikkö *Grönmark*, johtokeskusyksikkö (10) sekä pelastussukeltajayksikkö (27). P3:n ja P4:n tilanneselostuksen kuultuaan palopäällikkö Alho otti johtovastuun onnettomuuspaikalla kello 14.55.”

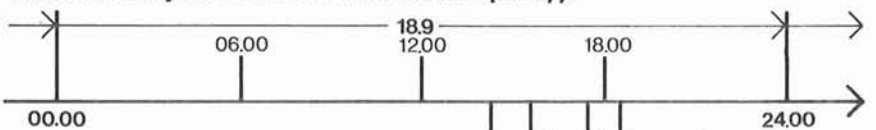
Saavuttuani onnettomuuspaikalle ja saatuani edellä mainitun tilanneselostuksen osoitin johtokeskusautille paikan ja käskin rakentaa asiaankuuluvat yhteydet. Kun puhelinyhteys oli valmis perustin johtopaikkani johtokeskusautilon. Alkutoimenpiteinäni määräsin puheena olevan vaaratilanteen irroitettavaksi muusta toimintavalmiudestamme ja käskin jaospäällikkö *Osmo Nurmion* toimimaan toisena päivystävänä palomestarina (P30) tehtäväänään huo-

lehtia toimintavalmiudesta muualla kaupungissa. Nurmio suoritti käsketyt valmistelut perustaen mm. kaksi ylimääräistä sairaankuljetusyksikköä, jotka lähetettiin välittömästi varmistukseen onnettomuuspaikalle. Siellä sairaankuljetusvalmiutta johti johtava ambulanssilääkäri *Ari Kinnunen*. Mainittakoon, että P30:n avukseen määräämä ”varavuoromestari” *Keijo Majuri* joutui pian toimintavalmiuden uudelleenjärjestelyjen jälkeen lähtemään vaatimaan myrkyhälytykseen. Myös muita samanaikaisia tehtäviä hoidettiin.

Edelleen käskin laajentaa erityisalueen tuulen suunnassa n. 200 metriin. Lisäksi suoritettiin ajoneuvojen alkuryhmittäminen nähdessä uudelleenjärjestelyjä siten, että kaikki palolaitoksen yksiköt olivat suojassa mahdollisen suuremman räjähdysen välittömältä pai-

Toiminnan aika-akseli kaasunnettomuustilanteessa 18. 9. 1981. Hämeentie 82—84.

1. Ilmoituksen vastaanotto. 2. Aika, jolloin kirjattiin räjähdysarja päättyneeksi. 3. Kaasuvuoto suljettu. 4. Palolaitoksen toiminta päättyy.

14.20 15.27 17.18 18.20
PALOLAITOS, ENERGIALAITOS,
PELASTUS- VALVONTA KORJAUS-
JA TURVA- TOIMENPITEINEEN
TOIMENPITEET

Kaasuviivon katkaisun toinen vaihe on käynnissä putken Hämeentien puoleisessa päässä. Energialaitoksen (Kaasulaitos) korjausmiehistö on pääsemässä käsiksi maanalaiseen kaasujohtoon. Kun putki oli saatu tukittua myös tästä päästä oli välitön vaara saatu torjutuksi.

Kuva: Lehtikuva Oy.

Neuvottelu johtokeskusautossa. Päivystävä palomestari Kalevi Laakso esittelemässä tilannetta taulun ääressä. Vasemmalla pelastussukeltajayksikön esimies Juhani Rinne, joka miehistöineen vastasi räjähdysvaaran seurannasta. Oikealla järjestys- ja rikospoliisin edustajat, johtava ambulanssilääkäri Ari Kinnunen sekä I apulaispalopäällikkö Åke Grönmark sekä kirjoittaja.

Kuva: Lehtikuva Oy.

nevaikutukselta. Säännöllinen räjähdysvaaramittaus määrävälein käynnistettiin. Mittaustulokset saatiin käsitellyistä mittauspisteistä johtokeskusautoon neljänneksen välein.

Käskystäni kiellettiin kaikki ajoneuvoliikenne eristysalueella. Kielto koski myös hälytysajoneuvoja, jotka saivat saapua alueelle vain onnettomuuspaikan johtolimestä annetun luvan perusteella. (Muistissani oli tuore onnettomuus Göteborgissa, jossa kaasusulun läpi sireeneillä päässyt paloauto ajoi suoraan kaasupilveen, aiheuttaen räjähdysten ja kohtalokkaat seuraukset). Poliisi ohjasi joustavasti ja kommelluksitta raskaan perjantai-iltapäivän liikeneruuhkaan muita teitä ja niin vaara-alue pysyi hyvin puhtaana asiaan kuuluttomista.

Jälleen uusi kaasutilanne aiheutti tietenkin tiedotusvälineiden ryntäyksen

alueelle, mutta poliisin tiukka sulku piti. Totuttuun tapaan järjestimme jälleen tiedotustilaisuuden lehdistölle ilmoittaen ajaksi 16.00. Tiedotusvälelle jo tutuksi tulleeseen johtokeskusautooma pääsi sulun läpi lehtimieskorttia näyttäen.

Karttaluonnoksen avulla selostettiin tilanne ja toimenpiteet lehdistölle, joka tuntui olevan tyytyväinen järjestelyyn vaikka liikkumavapautta rajoitettiin tällä kertaa merkittävästi.

Operaation johto oli koko ajan palolaitoksella kuten lainsäädäntömme edellyttää. Johtovastuu selvitys oli jälleen tehtävä näkyvästi sekä liikennelaitoksen työkomennuskunnan että energialaitoksen ammattimiesten suuntaan. Tein selväksi, että kyseessä on palo- ja pelastustoimesta annetun lain tarkoittama vaaratilanne, jonka vaatimista toimista päättää paloviranomainen. "Kaa-

sumiesten" tuli esitellä toimintasuunnitelmansa P4:lle, joka alisti ne edelleen pelastustoiminnan johtajan harkintaan. Toiminta sujuikin tämän jälkeen joustavasti paloviranomaisten johdolla ja energialaitoksen ammattimiesten määrätietoisten otteiden myötä. Järjestimme jatkuvan tiedustelun, ja yleisön turvaamistoimet sekä valmistauduimme suuremman räjähdysten vaatimiin pelastus-, ensiapu-, ja sairaankuljetustoiimiin. Kun tilanne vakiintui, poistuimme paikalta kello 16.30 ja määräsin I apulaispalopäällikkö Åke Grönmarkin jatkamaan vastuullisena johtajana siihen saakka kunnes tilanne on lopullisesti hallinnassa. Energialaitoksen miehet saivat vuodot tukituiksi kello 17.18. Jälkivartiointia ja kaasuvaaran mittausta jatkettiin vielä tämän jälkeen aina kello 18.20 saakka. □

Joko sinulla on?

PALOALAN LAHJAESINEKUVASTO

Kuvastossa esitellään joukko edustavia ja erihintaisia paloalan lahjaesineitä. Lahjaesineitä valittaessa tästä kuvastosta todennäköisesti löytyy ratkaisu. **VIHJE** Erityisen pidetty on ollut suurikokoinen lasilautanen, jonka pohjassa on palokunta-aiheinen kuvio. Lautasen hinta on vain 100,— Kuvasto on ilmainen ja lähetämme sen pyydettyäessä.

Laajensimme jälleen myyntiohjelmaamme

Otimme jälleen lisää palo- ja pelastusalaan liittyviä kirjoja myyntiin.

- KODBOK (UN-Nummer, Hazchem) ... 70,-
- SAMMUTUSVEDEN HANKINTA 28,-
- SAMMUTUSVEDEN TARVE JA HANKINNAN VAIHTOEHDOT 40,-
- YRITYKSEN ERIKOISSUOJELU 38,-
- OHJEITA YRITYKSILLE VARTIOINNIN, TIETOJENSUOJELUN JA ERIKOISSUOJELUN JÄRJESTÄMISESTÄ 38,-

- PALOTURVALLISUUS SANEERAUSKOHTAISIA. VAATIMUSTASO SANEERAUKSESSA 30,-

Muutakin uutta on tarjolla. Tarkemmat tiedot laajennetusta julkaisuohjelmasta saatte pian ilmestyvästä Suomen Palontorjuntaliiton julkaisuluettelosta.

SUOMEN PALONTORJUNTALIITTO

Iso Roobertinkatu 7 A
00120 Helsinki 12
puhelin 90-649 233